

СЕКЦІЯ 4

ТЕОРІЯ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ ТА ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Сергій БИКОНЯ

Українсько-російський інститут, м. Чернігів

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗМІНИ ТА ЇХ ЕФЕКТИВНІСТЬ В ЕКОНОМІЧНОМУ ЗРОСТАННІ

Проведення інституційних змін має бути керованим. На початковому етапі зміни, що перетворюють економіку, відбуваються в процесі введення певної кількості нових правил. Вони регулюють поведінку агентів щодо вибору у відношенні до ресурсів, продуктів, технологій тощо. В цій ситуації стає актуальною проблема «виміру» інститутів, зокрема, оцінка їх ефективності. Так, Д. Родрик відносить до фундаментальних такі показники як: якість національних інститутів, рівень зовнішньоекономічної інтеграції і географічні характеристики країни [1]. Такий підхід лежить в основі аналізу економічної динаміки, що використовують в тому чи іншому вигляді в ряді принципово важливих досліджень даної проблематики.

Питання ролі інститутів в економічному зростанні тісно пов'язане з питаннями інституціональної динаміки і, зокрема, – з походженням інститутів. Відносно походження інститутів існує дві точки зору. У відповідності до першої інститути свідомо проектуються і запроваджуються спільнотами, другої – вони є результатом ігрової рівноваги, компромісу сторін.

У сучасних умовах зберігається якісний розрив в рівні економічного розвитку між більшістю країн світу і групою розвинутих країн. Нами доведено, що стале збереження позицій обумовлене факторами інституціонального характеру. Сформовані правила гри в глобальній економіці ведуть до закріплення «слаборозвиненості», «периферійного» або «напівпериферійного» становища. Сьогодні стало очевидним, що прискорене прийняття уніфікованих норм, які орієнтовані на інтереси суб'єктів глобальної економіки, не ведуть до розв'язання задач економічного зростання. Це пов'язано з тим, що в основі такого процесу лежить теза про наявність універсальних критеріїв ефективності і універсального набору «якісних» інститутів, здатних забезпечити ефективне функціонування економіки та уявлення про економіку як абсолютно однорідну в інституційному відношенні.

Досвід ринкових реформ в постсоціалістичних країнах та країнах, що розвиваються показав, що процеси інституціональної трансформації носять довготривалий та суперечливий характер. Центральне значення як в теорії так і на практиці інституційного проектування належить питанню критерію ефективності інституціональних структур, що формуються. Теза про наявність універсального набору якісних інститутів, які відповідають «постіндустріальному» або «глобальному» характеру сучасної світової економіки, не одержала достатньо позитивного обґрунтування. Ніякого єдиного з економічної точки зору «найкращого шляху» не існує і не може існувати [2].

Критичність якості інституціонального середовища для економічного розвитку (в першу чергу, таких її складових, як ефективність захисту прав власності і контрактних прав, системи інфорсменту, якості і незалежності судової системи, якості бюрократичного апарату та глибини фінансових ринків) стала загальноновизнаним фактом.

Економічні інститути, що стимулюють економічне зростання, виникають тоді, коли політичні інститути опиняються у тих суспільних групах, які зацікавлені в наявності широко розгалуженої системи інфорсменту прав власності, по-друге, коли політичні інститути передбачають ефективні обмеження для дій влади і, по-третє, коли не існує можливостей для вилучення ренти від перебування при владі [3].

У той час, коли класична і неокласична теорії економічного зростання традиційно віддають першість в якості факторів зростання інвестиціям в основний і людський капітал, розвитку знань та інноваціям, інституційний підхід розглядає інвестиції як наслідок формування, закріплення

(стабілізації) та підвищення ефективності функціонування інститутів. Відмінність в темпах зростання між країнами пояснюється інституційними відмінностями (тобто інноваціями, ефектом масштабу, освітою, інвестиціями і т.д.). Вони виступають не факторами зростання, а самим зростанням.

Створення інституційного середовища, яке стимулює зростання збережень, інвестицій і реінвестицій в реальний і людський капітал є основою функціонування ринкової економіки. Питання розробки спеціальних підходів необхідні для обґрунтування доцільності формування інститутів в умовах трансформації соціально-економічних систем.

Література

1. *Rodrik, Dani, Arvind Subramanian, Francesco Trebbi (2002) Institutions Rule: The Primacy of Institutions over Geography and Integration in Economic Development, NBER Working Paper No. 9305.*

2. *Де Сото Э. Загадка капитала. Почему капитализм торжествует на Западе и терпит поражение во всем остальном мире / Пер с англ. Б. Пинскер. — М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 2001. — 272 с.*

3. *Меркулова Т.В. Экономический рост и неравенство: институциональный аспект и эмпирический анализ / Т.В.Меркулова // Экономическая теория, №1. — 2009. — С. 81-90.*

Наталія БОГДАН

Донецький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ У ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ У ВИЩУ ОСВІТУ

Актуальність поставленого питання пов'язана із зростаючою роллю людського фактору в економіці і розумінням того, що людина, як головна продуктивна сила, повинна мати засоби виробництва і знання. Все більшу цінність набуває інтелектуальна праця, тому в сучасній економіці людські ресурси грають визначальну роль в досягненні конкурентних переваг і забезпеченні якісних параметрів економічного зростання.

Формування теорії людського капіталу, як наукової концепції склалося в 60-х рр. ХХ ст. завдяки працям американських учених Г. Беккера, Я. Минцера, Т. Шульца. У вітчизняній науці проблемами дослідження людського капіталу займалися такі учені як: А. Добринін, С. Дятлов, Е. Циренова, А. Чаусовский, Г. Тугускина.

При підвищенні рівня освіти ефективність праці працівника зростає завдяки збільшенню продуктивності праці, або за допомогою отримання нових знань, які роблять працівника здатним здійснювати трудову діяльність.

Дослідження, проведені професором кафедри освіти Пенсільванського університету Робертом Земски, спільно з економістом Лайзою Лінч і професором менеджменту з Уортона Пітером Капеллі (було проаналізували більше трьох тисяч робочих місць), показали, що при підвищенні рівня освіти на 10 % сумарна продуктивність зростає на 8,6 %.

Для порівняння: при такому ж збільшенні основних фондів продуктивність праці підвищується всього на 3,4%. Тобто, граничний прибуток від інвестицій в людський капітал майже втричі перевищує прибуток від капіталовкладень в техніку.

Основною проблемою сучасності є оцінка ефективності вкладень в людський капітал. Складнощі, що виникають при цьому, до певної міри пояснюються тим, що інвестиції в людський капітал мають ряд особливостей, що відрізняють їх від інших видів інвестицій.

1. Віддача від інвестицій в людський капітал безпосередньо залежить від терміну життя його носія (від тривалості працездатного періоду).

2. Людський капітал не лише схильний до фізичного і морального зносу, але і здатний накопичуватися і зростати. Знос людського капіталу визначається, по-перше, мірою природного зносу (старіння) людського організму і властивих йому психофізіологічних функцій, а по-друге,